

En samlad strategi för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobaks- politiken 2016–2020

Mål och insatsområden

Regeringskansliet
Socialdepartementet

Övergripande mål

Ett samhälle fritt från narkotika och dopning, minskade medicinska och sociala skador orsakade av alkohol och ett minskat tobaksbruk

Mål 1: Tillgång till alkohol, narkotika, dopningsmedel och tobak ska minska

Insatsområden

Skarpare reglering för att minska illegal handel av tobak

- Åtgärder för att begränsa tillgänglighet och för att minska efterfrågan på tobaksprodukter ska genomföras.
- Kraven i protokollet om eliminering av illegal handel med tobaksvaror enligt WHO:s ramkonvention ska genomföras.
- Regeringen bereder förslag om krav på tillstånd för tobaksförsäljning.

Samordnad, effektiv och likvärdig alkohol- och tobakstillsyn

- Länsstyrelsernas och kommunernas tillsyn bör fortsätta att utvecklas genom tillräckliga personalsressurser, kompetensförsörjning och metodutveckling.
- Samarbetet mellan kommuner bör utvecklas för att bidra till ökad kompetens och kvalitet i tillsynen.
- Samverkan på myndighetsnivå för en effektiv tillsyn uppmuntras.
- Folkhälsomyndigheten ska verka för nationell samordning och för ett effektivt och kunskapsbaserat arbete inom ANDT-området på alla nivåer i samhället.
- Länsstyrelsernas tillsyns- och ANDT-funktion bör bidra till att förmedla den lokala nivåns behov av kunskapsstöd och förutsättningar till den nationella nivån.

Bekämpning av illegal handel och en restriktiv och tydligt reglerad legal handel via digitala medier

- Regeringen låter utreda åtgärder för att effektivisera klassificeringsprocesserna för narkotika och hälsofarliga varor och möjligheterna att tillfälligt förbjuda försäljning av substanser som kan komma att förklaras som narkotika eller hälsofarliga varor.
- Förslag på åtgärder som kan bidra till en effektivare tillsyn av reglerna om marknadsföring av alkoholdrycker och tobak bereds av regeringen.
- Regeringen ser över vad som bör vara tillåtet respektive otilåtet inom e-handel och hemleverans av alkoholdrycker.

Samverkan mellan ANDT-förebyggande och brottsförebyggande arbete på alla nivåer

- Regeringen arbetar för ett strukturerat brottsförebyggande arbete över hela landet och Brottsförebyggande rådets anslag för lokalt brottsförebyggande arbete förstärks för detta ändamål.
- Regeringen planerar ta fram en nationell strategi för brottsförebyggande arbete som omfattar ett brett spektrum av åtgärder.

- Tullverket, Polismyndigheten, Ekobrottsmyndigheten och Skatteverket ska kartlägga hur myndigheternas arbete med att förhindra illegal hantering av punktskattepliktiga varor bedrivs och analysera hur samverkan kan förbättras.
- Arbetet med samordnade stödjande insatser från socialtjänst, skola och polis i så kallade sociala insatsgrupper för att fånga upp ungdomar som riskerar att utveckla en kriminell livsstil bör fortsätta.
- Det brottsförebyggande arbetet i idrottsrelaterade miljöer bör stärkas genom information och ökad kunskap för att hindra bruk, försäljning och distribution av främst dopningspreparat.

Mål 2: Antalet barn och unga som börjar använda narkotika, dopningsmedel och tobak eller debuterar tidigt med alkohol ska successivt minska

Insatsområden

Reglering och tillsyn för att begränsa marknadsföring och exponering av alkohol och tobak

- Regeringen bereder förslag för att stärka tillsynen av marknadsföring av alkoholdrycker.
- Åtgärder för att göra tobaksprodukter mindre attraktiva, bland annat genom att införa utökade krav på hälsovarningar samt förbud för vissa tobaksprodukter för rökning med karakteristisk smak ska genomföras.
- Möjligheten för Sverige att införa neutrala tobaksförpackningar och exponeringsförbud för tobaksprodukter bereds av regeringen.
- Behovet av reglering eller andra åtgärder för att begränsa rökning i vissa utomhusmiljöer, särskilt där barn vistas, bereds.

En hälsofrämjande skola utifrån elevers olika förutsättningar och behov

- Länsstyrelserna ska stödja kommuner, landsting och andra föräldrastödjande aktörer i arbetet med att utveckla ett universellt, kunskapsbaserat, samordnat och långsiktigt stöd till föräldrar med barn i tonåren.
- Statens skolverk ska genomföra nationella skolutvecklingsprogram som kan bidra till att skapa ett gott

skolklimat med goda relationer mellan elever och mellan elever och lärare och att eleverna känner sig motiverade och delaktiga.

- Regeringen låter en utredare kartlägga elevers problematiska frånvaro i grundskolan, analysera dess orsaker och föreslå hur skolans arbete med att främja närvaro kan förbättras.
- Regeringen förstärker elevhälsan genom bland annat statsbidrag för personalförstärkningar för skolläkare, skolsköterska, skolkurator och skolpsykolog.

Effektivt arbete mot langning av alkohol och tobak

- Det alkoholförebyggande arbetet bör fokusera på att göra föräldrar och andra vuxna mer medvetna om sin roll för att påverka konsumtionsmönster och senarelägga alkoholdebuten hos unga.
- Att motverka langning till ungdomar är en fortsatt viktig insats för berörda myndigheter och civilsamhällets organisationer för att skjuta upp alkoholdebuten.

Spridning och tillämpning av ett kunskapsbaserat cannabisförebyggande arbete

- Den kunskap som genererats inom statens satsning i Stockholm, Göteborg och Malmö för att främja ett gemensamt preventivt arbete mot cannabis bör tas tillvara och spridas.
- Kunskapen om effekterna av de cannabisförebyggande program och metoder som i dag används bör utvecklas.
- Länsstyrelsernas ANDT-samordning och de processledare som finns för att utveckla missbruks- och beroendevården är viktiga resurser för att stödja kommunernas och även landstingens missbruks- och beroendevård i sin verksamhetsutveckling för cannabisbruk och missbruk, framför allt bland barn och unga.

Mål 3: Antalet kvinnor och män samt flickor och pojkar som utvecklar skadligt bruk, missbruk eller beroende av alkohol, narkotika, dopningsmedel eller tobak ska successivt minska

Insatsområden

Uppmärksamma och förebygga ANDT-relaterad ohälsa bland kvinnor och män samt flickor och pojkar inom hälso- och sjukvården, socialtjänsten och inom andra arenor

- Landstingen bör fortsätta att utveckla arbetssätt och höja personalens kompetens att arbeta med riskbruk av alkohol.
- Fortsatt utveckling och genomförande av insatser för tidig uppmärksamhet och intervention är angeläget även för tobaksbruk.
- Kommuner bör införa Socialstyrelsens riktlinjer för sjukdomsförebyggande metoder till exempel

i äldreomsorgen eftersom uppföljningen visar att antalet äldre med missbruk och beroende behöver uppmärksammas inom såväl äldreomsorgen som primärvården.

- Kunskap om att det finns en koppling mellan ANDT-missbruk och att vara eller ha varit utsatt för våld eller andra former av övergrepp behöver öka.
- Ungdomsmottagningar och elevhälsan är viktiga arenor för att fånga upp barn och unga i riskzon, studenthälsan för att nå unga vuxna och företagshälsovården för att nå dem som arbetar.

Dopningsförebyggande arbete inom motionsidrotten

- Samordningen i det förebyggande arbetet bör öka bland olika aktörer som till exempel träningsbranschen, Polismyndigheten, Riksidrottsförbundets distriktidrottsförbund, länsstyrelsen, kommunen och landstinget för att effektivt kunna bekämpa dopning inom motionsidrotten.

Mål 4: Kvinnor och män samt flickor och pojkar med missbruk eller beroende ska utifrån sina förutsättningar och behov ha ökad tillgänglighet till vård och stöd av god kvalitet

Insatsområden

Samverkan mellan hälso- och sjukvård och socialtjänst samt med andra aktörer för en sammanhållen vård utifrån kvinnors och mäns samt flickors och pojkars specifika förutsättningar och behov

- Det är väsentligt att fortsatt utveckla en tillgänglig vård och behandling av god kvalitet.
- Huvudmännena bör sträva efter att ge en jämlik och jämställd vård och stödinsatser där alla oavsett t.ex. kön och ålder ska ha samma möjligheter och rättigheter att utöva inflytande över verksamheten.
- En helhetssyn och samordnade insatser är av stor vikt för att möta personer med beroendeproblem som även har andra psykiska eller somatiska problem.
- Brukarorganisationer är viktiga för att fånga upp och förmedla erfarenheter samt peka på brister och utvecklingsområden.

- Kriminalvården ska utveckla och förstärka myndighetens arbete med utslussning i syfte att öka klienternas förutsättningar att inte återfalla i brott.

Insatser för att nå kvinnor och män samt flickor och pojkar i en socialt och hälsomässigt utsatt situation till följd av missbruk eller beroende

- Ett välfungerande samarbete mellan organisationer som Kriminalvården, Statens institutionsstyrelse, kommuner och landsting behövs eftersom många personer har en komplex problematik och hela personens livssituation därför är en viktig utgångspunkt.
- Kvinnor som injicerar droger exponeras för prostitution, våld och sexuellt våld i större utsträckning än män, varför både behandlings- och stödinsatser behöver utformas för att kunna möta kvinnors specifika behov.

- Prostitution och användning av både droger och alkohol är tydligt sammankopplade. Därför måste missbruks- och beroendevården ställa frågor om erfarenheter av att sälja sexuella tjänster för att det ska gå att erbjuda stöd och hjälp till personen att ta sig ur sin utsatta situation. Alternativa försörjningsmöjligheter bör kunna erbjudas.
- Tillgången till lågtröskelmottagningar, såsom sprututbytesverksamheter, behöver förbättras över hela landet och regeringen bereder förslag om att ta bort kravet på att kommun och landsting gemensamt ska ansöka om att få upprätta sprututbyten och att åldersgränsen för att delta i sådan verksamhet sänks från 20 år till 18 år.

Mål 5: Antalet kvinnor och män samt flickor och pojkar som dör och skadas på grund av sitt eget eller andras bruk av alkohol, narkotika, dopningsmedel eller tobak ska minska

Insatsområden

Tidig uppmärksamhet av riskbruk och beroende bland blivande föräldrar

- Socialstyrelsens nationella riktlinjer för sjukdomsförebyggande metoder ligger till grund för att fortsatt systematiskt uppmärksamma riskbruk bland gravida kvinnor.
- Rökningen och snus användningen bland gravida behöver också fortsatt uppmärksammas.

Uppmärksamma och erbjuda ändamålsenligt stöd till flickor och pojkar som föds med skador till följd av ANDT eller som växer upp i familjer med missbruk eller annan omsorgssvikt, inklusive förekomst av våld, med koppling till alkohol eller narkotika utifrån deras förutsättningar och behov

- Under 2011–2015 har Socialstyrelsen, Folkhälsomyndigheten och Sveriges Kommuner och Landsting bedrivit ett nationellt utvecklingsarbete för stöd till barn i familjer med missbruk, psykisk sjukdom, psykisk funktionsnedsättning eller där våld förekommer. Insatser för att skydda barn mot eget och andras skadliga bruk bör bygga vidare på den kunskap och de erfarenheter som kommit fram i detta arbete.
- För att öka kunskapen om metoder för utredning, diagnostisering och stöd till barn med FAS/FASD (fetalt alkoholsyndrom) ska Statens

beredning för medicinsk och social utvärdering ta fram en kunskapsöversikt.

- Det är viktigt att fortsätta utveckla föräldra- och barnperspektivet inom missbruks- och beroendevården samt primärvården för att tidigt upptäcka barn som riskerar att utsättas för skador i samband med föräldrars missbruk- eller beroende.

Strategiskt och långsiktigt arbete för att motverka narkotikarelaterad dödlighet bland kvinnor och män samt flickor och pojkar

- För att motverka den narkotika- och läkemedelsrelaterade dödligheten bör kommuner och landsting utveckla sina insatser för att bättre fånga upp personer i riskzonen samt motivera och erbjuda attraktiva och lättillgängliga stöd- och behandlingsinsatser.
- Landsting och kommuner behöver ständigt arbeta med att utveckla vårdens kvalitet utifrån brukarnas behov och förutsättningar.
- Det är viktigt att ta tillvara samhällsinstitutioner som målgruppen varit i kontakt med som till exempel socialtjänst, polis och kriminalvård för att skapa förtroende och motivera till stöd och behandling.

Insatser för att motverka trafikrelaterade skador och dödsfall till följd av alkohol- och narkotikabruk

- En gemensam strategi – Minskad andel alkohol och narkotika i trafiken – för perioden 2015–2020 har tagits fram av Trafikverket, Transportstyrelsen, Polismyndigheten, Motorförarnas helseförbundet (MHF), Folkhälsomyndigheten och Statens väg- och transportforskningsinstitut. Strategin kommer vara utgångspunkt för det fortsatta arbetet inom området.
- Det är angeläget att kunna följa förekomsten av såväl alkohol som narkotika i trafiken. Därför omfattar strategin insatser för att förbättra statistik och uppföljning.
- Det är också viktigt att pröva nya metoder för en nykter trafik. Trafikverket har till exempel tagit fram en rapport om hur automatiska nykterhetskontroller (alkobommar) skulle kunna införas.

Mål 6: En folkhälsobaserad syn på ANDT inom EU och internationellt

Insatsområden

Aktivt verka för en folkhälsoorienterad syn på narkotika inom EU och FN med utgångspunkt i politiken för mänskliga rättigheter

- Balansen mellan olika insatser behöver bli bättre så att huvudsyftet att värna och förbättra hälsan blir mer framträdande inom EU och internationellt. Rätten till hälsa är en vägledande princip som ska gälla alla: barn och unga, kvinnor och män och personer i missbruk eller beroende.
- Regeringen kommer att arbeta för att EU:s nya handlingsplan för narkotikaområdet 2017 ska återspegla en folkhälsobaserad narkotikapolitik som baseras på mänskliga rättigheter.
- Sverige ska också arbeta för att EU:s röst i dessa frågor blir tydligare inom olika FN-organ, FN-rapporter och strategier.
- Vid det högnivåmöte som genomförs i FN:s generalförsamling 2016, ska Sverige verka för att uppföljningen av deklARATIONEN från 2009 om det internationella narkotikasamarbetet baseras på folkhälsa och mänskliga rättigheter.
- WHO bör som FN:s fackorgan för hälsofrågor få en tydligare roll i att bedriva ett folkhälsoorienterat narkotikaarbete, baserat på vetenskap och beprövad erfarenhet.

Utveckla narkotikafrågorna i det globala utvecklingssamarbetet

- Arbetet mot narkotika kan inte begränsas till att bekämpa tillgång och efterfrågan av narkotika. Narkotikafrågan måste också bli en del av fattigdomsbekämpningen och därmed en del av genomförandet av de nya hållbarhetsmålen.
- FN:s fonder och program måste inkludera arbetet mot narkotika i insatserna mot fattigdom och för trygga och hållbara samhällen. Världsbanken och de regionala utvecklingsbankerna bör också utveckla sina insatser och bli aktiva aktörer.

Internationellt arbete mot dopning med utgångspunkt i idrotten

- Riksidrottsförbundet och regeringen följer fortlöpande arbetet med de två konventionerna som Sverige har ratificerat mot dopning inom idrotten – den internationella konventionen mot dopning i Europarådet och den internationella konventionen mot dopning i Unesco.
- Inom övervakningsgruppen till Europarådskonventionen pågår kontinuerligt ett arbete för att utveckla kvalitativa metoder inom antidopning och att säkra konventionsparternas åtaganden.

- Sverige och andra medlemsstater i EU och Europarådet deltar tillsammans med idrottsrörelsen i att utveckla det internationella arbetet mot dopning inom idrotten i Världsentidningsorganisationen (WADA), bl.a. genom att årligen bidra till finansiering av organisationens budget.

Aktivt verka för genomförandet av WHO:s ramkonvention om tobak

- Sverige ska aktivt stödja genomförandet av en folkhälsobaserad och restriktiv tobakspolitik i EU och internationellt.
- Sverige är sedan 2005 part till WHO:s ramkonvention. För att utveckla och driva på genomförandet av konventionen deltar Sverige i regelbundna partskonferenser.

Aktivt verka för och bidra till en EU-gemensam alkoholstrategi

- Sverige ser ett stort värde i en EU-gemensam alkoholstrategi för att ge vägledning, förutsättningar och legitimitet för det alkoholpreventiva arbetet inom Europa. I december 2015 antogs rådsslutsatser som uppmanade kommissionen att presentera en ny gemensam alkoholstrategi som stöd för medlemsländernas arbete. Sverige kommer fortsätta att arbeta aktivt för en ambitiös alkoholpolitik på EU-nivå.

Ur regeringens skrivelse 2015/16:86

Mer information på www.regeringen.se

Artikelnr S2016:002